

Drugi Zjazd Wolnego Uniwersytetu Warszawy
PRZEMYSŁY KREATYWNE I FABRYKI WIEDZY: ANALIZA I OPÓR

Środa, 08.12.2010.

Microsilions (Genewa): Kultura warsztatów "fly in - fly out"

Przedstawiciel dwuosobowego kolektywu artystycznego z Genewy poruszył aktualne kwestie dotyczące jednoczesnej działalności na polach artystycznym i edukacyjnym. Grupa od 2005 roku realizuje projekty, które angażują specjalistów w różnych dziedzinach, realizując zasadę "fly in – fly out" w ograniczonych liczbowo grupach uczestników, głównie dzieci w wieku szkolnym oraz studentów. Powstające w ramach procesu wspólnego działania projekty przyjmują formę wystaw w instytucjach publicznych, publikacji, stron internetowych.

Projekt "The revolution will not be televised. Videos amateurs de 8mm a 2.0." przedstawiał rolę sztuki w społeczeństwie informacyjnym, społeczeństwie sieci. Demokratyzacja sztuki video i jej polityczny potencjał został wyrażony przez uczestników projektu, w postaci historii amatorskiego video-artu m.in. w formie zdigitalizowanej bazy danych dostępnej w internecie.

Projekt "Utopia and the Everyday. Between Art and Education" stał się pretekstem do analizy relacji pomiędzy artystą, instytucją finansującą a galerią wystawiającą, w której ta ostatnia, pomimo nikłego wkładu w projekt chce utrzymywać kontrolę nad jego koncepcją. Dyskusja ta zajął się z wątkiem poruszonym poprzedniego dnia Zjazdu, kiedy artyści zostali porównani do marksistowskich proletariatu wykorzystywanych przez kontrolujących środki produkcji kuratorów.

Przy okazji realizacji „Utopii” zaproszeni do udziału goście podnosili problemy braku znajomości kontekstu miasta, jego społeczności, podłoża politycznego, kulturalnego. Aspektem, który najsilniej dezintegrował całość projektu okazał się brak czasu, niezbędny na nawiązanie więzi z uczestnikami, co implikowało zmniejszenie zaangażowania zaproszonych gości oraz uczestników. Przy okazji poruszono kwestię neoliberalnego paradygmatu, w którym indywidualna praca, a szczególnie praca przy projektach międzynarodowych, realizuje pewien przymus kreatywności.

Microsilions zostali zaproszeni do realizacji projektu Alternativa w Instytucie Sztuki Wyspa Gdańsk , gdzie zostaną postawieni na tej samej pozycji, w której stawiali specjalistów zaangażowanych w "Utopię" - obcych, nie znających specyfiki miejsca, w którym ma powstawać projekt.

Struktura nomadyczna ugrupowań artystycznych ma swoje plusy, takie jak tworzenie nowej perspektywy miejsca i jego mieszkańców, wymianę doświadczeń poprzez uwspólnianie wiedzy i informacji i pozwala na ucieczkę od kontroli władz czy rynku, ale jednocześnie rodzi problemy natury etycznej: czy w takiej sytuacji artysta, kurator nie staje się komiwojażerem w skali kontynentu czy nawet świata, sprzedającym od drzwi do drzwi swoje produkty?

Jak problemy, z którymi borykają się kuratorzy pracujący przy międzynarodowych projektach sytuują się w ramach działań opartych na podobnym mechanizmie na większą skalę?

Jaka jest rola edukatorów artystycznych? Jak wpisują się w działania instytucji publicznych? Jak ma wyglądać taka współpraca?

Czy i jak może funkcjonować model «wspólnej walki» w ramach takich działań?

Czy i jak, w ramach działań opartych na jednoczesnej produkcji i uwspólnianiu wiedzy, budować przestrzeń dla bardziej spontanicznych praktyk?

Jaki jest wpływ nowych mediów i portali społecznościowych na tak prowadzoną pracę wspólnotową?

Jak radzić sobie z długoterminowymi projektami, podczas których dłuższa obecność ich uczestników jest konieczna? Czy rzeczywiście jest? Czy da się uciec od mechanizmu działania polegającego na dostarczaniu gotowych produktów przez uczestników projektów (zamiast długotrwałej wymiany idei, pomysłów i prób znalezienia alternatywnych rozwiązań?)

Jak efektywnie pracować w ramach projektów międzynarodowych (gdzie działanie jest ograniczane

ze względów czasowych, ekonomicznych, komunikacyjnych) uwzględniając aspekty polityczne, kulturowe i etyczne?

Jak w praktyce artystycznej, kuratorskiej odejść od neoliberalnego przymusu indywidualnej produktywności?

Czy projekty oparte na współpracy ze społecznościami powinny odbywać się tylko lokalnie?

Magdalena Rek-Woźniak (Łódź): Piknik dla meneli?

Kultura rozumiana w kategoriach ekonomicznej aktywności, związana jest z komercjalizacją, konkurencyjnością, innowacyjnością. Nabiera cech mechanizmu wykluczenia społecznego - choć stanowi prawo każdej jednostki, nie wszyscy mają do niej dostęp. Łódź, trzecie co do wielkości miasto Polski, posiadające przemysłową i robotniczą historię, boryka się dziś z problemami gospodarczymi i ekonomicznymi. Wysoki procent jednostek żyjących na niskim poziomie życia, skupiony jest w enklawach - dzielnicach biedy, które paradoksalnie znajdują się nie na obrzeżach, lecz w centrum miasta, w sąsiedztwie teatrów, uniwersytetu, Manufaktury. Publiczna polityka miasta, skupiona wokół aplikacji o tytuł 'Europejskiej Stolicy Kultury 2016', zorientowana jest na organizację dużych festiwali i multikulturowych działań. Ignoruje socjo-ekonomiczną specyfikę miasta i kwestie wykluczenia społecznego, pomija analizy oczekiwań mieszkańców wobec sfery kultury.

Działania mające na celu inkluzję, zlikwidowanie nierówności zostają 'przekazane' kulturze i sztuce. Instytucje publiczne oraz organizacje pozarządowe podejmują kwestie wykluczenia, starają się przyciągnąć mieszkańców, m.in. Teatr Powszechny, który zorganizował 'performanse dla bezrobotnych' – przedstawienia za zlotówkę, Teatr Stefana Jaracza czy NGO-s, który aktywował mieszkańców dzielnicy podczas Festiwalu Ulicy Wschodniej. Wydarzenia odnosiły rozmaite skutki, często nie uniknęły pułapki stygmatyzacji. Ujawniły problematyczność kwestii partycypacji w kulturze i wykluczenia z niej, a także odpowiedzialności władzy za sytuację społeczną i ekonomiczną.

Czy kultura może być narzędziem stosowanym w walce z wykluczeniem społecznym? Czy jest to jej zadanie i czy może być na tym polu 'skuteczna'?

Czy społeczności wykluczone, ubogie, potrzebują partycypacji w wydarzeniach kulturalnych? Czy podstawową potrzebą nie jest dla nich jedynie poprawa sytuacji materialnej?

Czy walka z wykluczeniem społecznym poprzez sztukę nie jest inwazyjną formą pomocy i czy nie prowadzi do stygmatyzacji?

W jaki sposób społeczności wykluczone mogą nie tylko być odbiorcami kultury, ale także jej twórcami? Jak osiągnąć równowagę pomiędzy integracją a partycypacją?

Piotr Kowzan (Gdańsk): Pedagogika długu

Temat prezentacji dotyczył konstrukcji kapitału ekonomicznego jako długu, który stał się aktualny w czasie globalnego kryzysu a także sytuacji, która zaistniała na Islandii (gdzie Piotr Kowzan prowadził badania w ramach doktoratu) – gdy zadłużenie przestało być problemem indywidualnym a stało się problemem społecznym.

Dzięki możliwości zaciągania kredytów i pożyczek z jednej strony możliwe jest przekraczanie swoich wcześniejszych ograniczeń (związanych z edukacją, pracą, podróżami), z drugiej strony do takiego funkcjonowania konieczna jest specjalistyczna wiedza na temat mechanizmów, które nam to umożliwiają.

Czy konieczne jest nieustanne funkcjonowanie "na minusie"?

Zadłużenie związane jest także z instytucją małżeństwa, dotyczy:

- "dziedziczenia" długów
- genderowo uwarunkowanej wiedzy na temat mechanizmów ekonomicznych
- utrzymywania rodziny w obcym kraju przez imigrantów, które jest uwarunkowane możliwością zaciągnięcia kredytu

Zadłużenie wiąże się ze społeczną izolacją:

- zadłużeni imigranci muszą stać się mniej widzialni dla państwa, są stygmatyzowani jako “credit junkies”
- istnieją pułapki mechanizmów ekstremalnego zarabiania i ekstremalnego oszczędzania
- zadłużenie związane jest z moralnością, możliwością przekraczania norm społecznych wynikających z konieczności spłacenia długu

Zadłużenie na dużą skalę wiąże się z możliwością edukacji:

- pożyczki obciążone są kolejnymi wymaganiami ekonomicznymi, którym nie zawsze możemy sprostać
- kontrola: na jaką edukację możemy sobie pozwolić?
- edukacja zredukowana jest do serwisu konsumpcyjnego
- studenci zmuszeni są do wybierania wąskich “ścieżek kariery”

Jakie istnieją strategie oporu?

- szukanie możliwości nagłośnienia sytuacji
- opuszczenie kraju, które staje się gestem politycznym,
- ruchy społeczne przeciwko mechanizmom zadłużania/strategie: zaprzestanie spłacania długów- (strategia odmowy), “emigracja wewnętrzna” - odmowa zaangażowania w życie publiczne oraz masowe migracje-blokowanie możliwości gromadzenia się kapitału w kraju

ECTS jako kapitał: proces boloński:

- European Credit Transfer, Accumulation System – obieg punktów jako kapitału umożliwiającego zdobycie tytułu naukowego
- konieczność zapłaty za dodatkowe kursy (nie mieszczące się w puli punktów ECTS)
- czy możliwa byłaby strategia spłacenia długu finansowego dzięki wypracowaniu dodatkowych punktów ECTS?: subwersywne użycie narzędzi kontroli

Jak społeczne zadłużenie kształtuje i zmienia relacje ekonomiczne, społeczne i polityczne w kraju?

Co zrobić, żeby studenci chcący realizować swoje plany naukowe w ramach wymiany zagranicznej nie zadłużali się? Jakie są alternatywne rozwiązania?

Jak zadłużony artysta, wchodząc na rynek sztuki, wpływa na niego? Jak dług implikuje tworzenie tego rynku?

Heath Bunting (Bristol): Milionowa fortuna zaczyna się od drobnej transakcji

Heath Bunting realizuje sieciowe projekty współorganizowane z wieloma artystami (dokumentację można znaleźć na stronie irational.org). Związane są z ideą DIY i net-artem, funkcjonują jako odpowiedź na mechanizmy rządzące sztuką mainstreamu opartą o zysk. Kolekcja Buntinga opiera się na możliwości stworzenia nowego rynku dla artystów, którzy odmówili udziału w obiegu mainstreamowym.

Jak wypracować nowe zasady działania i stworzyć system wymiany, który mógłby funkcjonować wewnątrz rynku działającego na „starych” zasadach?

Dlaczego ludzie posiadający władzę nigdy nie odmawiają jej przemocowego użycia?

Czy potrzeba znalezienia alternatywnej waluty jest powiązana z konkretną klasą społeczną?

Podczas prezentacji artysty uczestnicy zostali poddani eksperymentowi, polegającemu na zawarciu transakcji opartej na najlepszej wartości wymiennej (okazało się, że mogą nimi być, m.in. zaistnienie w akademickiej publikacji, organizacja akcji artystycznej).

Pomnażanie wartości to powtarzanie tych samych procesów, od najniższego poziomu do bardziej skomplikowanych układów. Początki sięgają wymiany posiadanych dóbr. Co może zaoferować sobie grupa

ludzi, czym każdy może podzielić się z innymi? Eksperyment wymiany między uczestnikami ujawnił sposoby kreacji pieniędzy i dóbr, które nabierają wartości na drodze kolektywnej decyzji.